

5. Адміністративне право: Загальна частина: навч. посібник / С. Алфьоров, С. Ващенко, М. Долгополова, А. Купін. Київ: Центр учебової літератури, 2011. 216 с.

6. Сельським советом Великих Копаней було куплено 3 дома для детей-сирот. URL: <https://kherson.net.ua>. 2018. URL <https://kherson.net.ua/news/selskim-sovetom-velikih-kopanej-bylo-kupleno-3-doma-dlya-detej-sirot>.

7. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / В. Галунько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, С. Стеценко та ін. Херсон, 2018. 446 с.

УДК 342.9

ДУБИНСЬКИЙ О.Ю.

ЗМІСТ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

У статті обґрунтовано значущість державного контролю за додержанням законодавства на залізничному транспорті, проаналізовано його стан. Визначено зміст державного контролю за додержанням законодавства на залізничному транспорті, охарактеризовано основні особливості його здійснення.

Ключові слова: залізничний транспорт, державний контроль, додержання законодавства, мораторій, планові заходи, позапланові заходи.

В статье обоснована значимость государственного контроля над соблюдением законодательства на железнодорожном транспорте, проанализировано его состояние. Определено содержание государственного контроля над соблюдением законодательства на железнодорожном транспорте, охарактеризованы основные особенности его осуществления.

Ключевые слова: железнодорожный транспорт, государственный контроль, соблюдение законодательства, мораторий, плановые мероприятия, внеплановые мероприятия.

The article substantiates the importance of state control over compliance with the legislation on railway transport, and analyzes its state. The content of state control over observance of legislation on railway transport is determined, and the main features of its implementation are described.

Key words: railway transport, state control, observance of legislation, moratorium, planned measures, unscheduled measures.

Вступ. У єдиній транспортній системі України залізничний транспорт об'єктивно посідає провідне місце, задовільняє потреби в перевезеннях як виробничої сфери, так і населення, будучи важливим чинником розвитку не лише транспортної галузі, але й національної економіки загалом. Залізничний транспорт забезпечує внутрішні та зовнішні транспортно-економічні зв'язки економіки України, сприяє нормальному функціонуванню всіх її галузей, а також міжнародному співробітництву.

Сьогодні публічне акціонерне товариство «Українська залізниця» («Укрзалізниця») є національним перевізником вантажів та пасажирів, метою діяльності якого є задоволення потреб у безпечних та якісних залізничних перевезеннях, забезпечення ефективного функціонування та розвитку залізничного транспорту, створення умов для підвищення конкурентоспроможності галузі тощо. За даними Державної служби статистики України, 2017 р. показник вантажооборо-

© ДУБИНСЬКИЙ О.Ю. – кандидат юридичних наук, доцент, докторант (Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова)

ту на залізничному транспорті становив 191 914,1 млн. т•км – 55,94% від загального вантажообороту (залізничний, автомобільний, авіаційний, водний, трубопровідний транспорт), а показник обсягу перевезень вантажів на залізничному транспорті був на рівні 339,5 млн. т (53,39% у загальному обсязі перевезення вантажів) [1]. Значущою є і частка пасажирообороту на залізничному транспорті – 28,25% від загального обсягу пасажирообороту на всіх видах транспорту (99 277,7 млн. пас.-км) або 28 043,4 млн. пас.-км [2].

За даними ж «Укрзалізниці», компанія забезпечує 82% вантажних і майже 50% пасажирських перевезень, які здійснюються всіма видами транспорту. За обсягами вантажних перевезень «Укрзалізниця» посідає 4 місце на Євразійському континенті, поступається лише залізницям Китаю, Росії та Індії [3]. Крім того, «Укрзалізниця» забезпечує 3% валового внутрішнього продукту (далі – ВВП) економіки України, є одним із найбільших платників податку та працедавців України (272 тис. робітників і понад 400 тис. членів їхніх сімей, або 1,5% від числа зайнятого населення) [4].

Як слідно зазначено в Державній цільовій програмі реформування залізничного транспорту на 2010–2019 рр., наявна структура управління залізничним транспортом, стан виробничо-технічної бази залізниць і технологічний рівень організації перевезень за багатьма параметрами не відповідають потребам суспільства, що зростають, та європейським стандартам якості надання транспортних послуг, перешкоджають підвищенню ефективності функціонування галузі та потребують реформування [5]. За таких умов особливого значення набуває державний контроль за додержанням законодавства на залізничному транспорті.

Окремі правові аспекти у сфері залізничного транспорту досліджували М.І. Данько, А.В. Паливода, О.М. Роїна, А.О. Собакарь, Ю.М. Цветов, І.Р. Юхновський та інші правознавці.

Незважаючи на значний науковий доробок із даної проблематики, питання державного контролю за додержанням законодавства саме на залізничному транспорті залишається невисвітленим, що зумовлює необхідність подальших його досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження змісту державного контролю за додержанням законодавства на залізничному транспорті.

Результати дослідження. Варто зазначити, що залізничний транспорт – це виробничо-технологічний комплекс підприємств залізничного транспорту, призначений для забезпечення потреб суспільного виробництва і населення країни в перевезеннях у внутрішньому і міжнародному сполученнях та надання інших транспортних послуг усім споживачам без обмежень за ознаками форми власності та видів діяльності тощо (ст. 1 Закону України «Про залізничний транспорт» від 4 липня 1996 р. № 273/96-ВР зі змін. і доп.) [6]. Згідно із чинним законодавством, підприємства залізничного транспорту у взаємодії з іншими видами транспорту повинні своєчасно й якісно здійснювати перевезення пасажирів і вантажів, гарантувати безпеку руху, розвивати сферу транспортного обслуговування народного господарства та населення (ст. 2 Закону України «Про залізничний транспорт») [6].

Проте ефективній реалізації поставленої задачі заважає низка проблем у сфері управління та контролю за додержанням законодавства на залізничному транспорті. Як зазначається у розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 р.» від 20 жовтня 2010 р. № 2174-р., невідкладного вирішення потребують питання технічного переоснащення та модернізації об'єктів інфраструктури залізниць, необхідне реформування системи управління залізничним транспортом. Тому взято курс на забезпечення державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання в галузі транспорту відповідно до європейських стандартів, утворення після реформування залізничного транспорту органу регулювання в зазначеній галузі, використання в містах енергоекспективного залізничного транспорту, оптимізацію організаційної структури залізничного транспорту; підвищення рівня кваліфікації та соціального забезпечення працівників залізничного транспорту, посилення мотивації до праці тощо [7]. Усі ці заходи потребують передусім неухильного додержання законодавства на залізничному транспорті.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про залізничний транспорт» від 4 липня 1996 р. № 273/96-ВР (зі змін. і доп.), законодавство про залізничний транспорт загального користування складається із законів України «Про транспорт», «Про особливості утворення акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування», «Про залізничний транспорт», Статуту залізниць України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України, та інших законодавчих актів. Нормативні документи, що визначають порядок і умови перевезень, користування засобами залізничного транспорту загального користування, безпеки руху, охорони праці, забезпечення громадського порядку, перетину залізничних колій іншими видами транспорту

і комунікаціями, пожежної безпеки, санітарні норми та правила на зазначеному транспорті, є обов'язковими для всіх юридичних і фізичних осіб на території України [6].

Держава в особі уповноважених органів контролює додержання законодавства на залізничному транспорті. Такий контроль регламентується також Законом «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 р. № 877–V [8]. У ст. 2 Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 3 листопада 2016 р. № 1728–VIII (ред. від 1 січня 2018 р.) [9] до 31 грудня 2018 р. встановлено мораторій на проведення органами державного контролю планових заходів із здійснення державного контролю у сфері господарської діяльності. Також у постанові Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2017 р. № 1104 «Про затвердження переліку органів державного нагляду (контролю), на які не поширюється дія Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [10], міститься перелік органів державного контролю, на які не поширюється дія вищезгаданого Закону.

Отже, у досліджуваний сфері до 31 грудня 2018 р. діє мораторій на проведення органами державного контролю планових заходів зі здійснення державного контролю. Дозволено позапланові заходи державного контролю, які здійснюються органами державного контролю на підставах, визначених у ст. 3 Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [9]. Відповідно до ст. 10 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», суб'єкт господарювання під час здійснення державного контролю має право не допускати посадових осіб органу державного контролю, якщо орган державного контролю здійснює повторний позаплановий захід державного контролю за тим самим фактом (фактами), що був (були) підставою для проведеного позапланового заходу державного контролю [8].

До переліку нормативно-правових актів, дотримання яких перевіряється під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері залізничного транспорту, включено такі: 1) закони України «Про транспорт», «Про залізничний транспорт», «Про відходи», «Про перевезення небезпечних вантажів», «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», «Про професійний розвиток працівників», «Про ліцензування видів господарської діяльності»; 2) постанови Кабінету Міністрів України про Статут залізниць України, Порядок проведення спеціального навчання працівників суб'єктів перевезення небезпечних вантажів; 3) нормативно-правові акти міністерств та інших органів виконавчої влади, нормативні документи: Правила технічної експлуатації залізниць України, Правила безпеки та порядку ліквідації наслідків аварійних ситуацій з небезпечними вантажами при перевезенні їх залізничним транспортом, Правила перевезення вантажів, Інструкція з організації відбудовних робіт при ліквідації наслідків транспортних подій на залізницях України, Правила перевезення вантажів навалом і насипом, Правила перевезення вантажів у вагонах відкритого типу, Правила перевезення наливних вантажів, Інструкція з перевезення негабаритних і великовагових вантажів залізницями України, Інструкція з улаштування та експлуатації залізничних переїздів, Положення про порядок вивчення та перевірку знань нормативних актів з безпеки руху поїздів та маневрової роботи працівниками залізничного транспорту України, Правила перевезення небезпечних вантажів, Порядок проведення медичних оглядин працівників певних категорій залізничного транспорту, метрополітенів та підприємств міжгалузевого промислового залізничного транспорту України, Положення про класифікацію транспортних подій на залізницях України, Інструкція про порядок застосування засобів ваговимірювальної техніки на залізничному транспорті України та інші; 4) Державний стандарт, міждержавна угода: Національний стандарт України (Вагони вантажні магістральних залізничних доріг колії 1 520 мм, Загальні вимоги щодо забезпечення збереження під час завантажувально-розвантажувальних та маневрових робіт (ГОСТ 22235–2010, IDT)) та ін. [11].

Крім того, наказом Міністерства інфраструктури України від 25 січня 2017 р. № 16 затверджено уніфіковану форму акта, складеного за результатом проведення планової (позапланової) перевірки, та форми припису, розпорядження для здійснення заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання у сфері залізничного транспорту вимог законодавства, норм і стандартів. Зокрема, уніфікована форма акта, складеного за результатом проведення планової (позапланової) перевірки за дотриманням суб'єктами господарювання у сфері залізничного транспорту вимог законодавства, норм і стандартів, містить р. V «Вичерпний перелік питань щодо проведення перевірки» [12].

Даний перелік охоплює питання щодо дотримання суб'ектом господарювання вимог законодавства, крім ліцензійних умов провадження господарської діяльності з перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів залізничним транспортом: 1) загальні питання; 2) питання щодо дотримання норм, правил утримання й експлуатації залізничного транспорту; 3) питання щодо кваліфікаційних та інших вимог до працівників; 4) питання щодо дотримання системи безпеки на залізничному транспорті; 5) питання щодо дотримання норм і правил під час перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та небезпечних відходів; 6) питання щодо запобігання забрудненню навколошнього природного середовища [12].

Варто звернути увагу на те, що в разі проведення позапланової перевірки (на час дії мораторію планові перевірки заборонені) контролю підлягають лише ті питання, необхідність перевірки яких стала підставою для здійснення позапланової перевірки. Також в акті перевірки заповнюється стовпчик «Ступінь ризику суб'екта господарювання» відповідно до кожного питання перевірки.

Стосовно даного показника Кабінетом Міністрів України затверджено критерії оцінки ступеня ризику від провадження господарської діяльності у сфері залізничного транспорту та визначення періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з безпеки на транспорті [13]. Дані критерії встановлюються з метою проведення оцінки рівня небезпеки діяльності суб'єктів господарювання, у власності або користуванні (оренді) яких пereбувають об'єкти залізничного транспорту – залізничний рухомий склад, колії, будівлі, споруди, виробничі приміщення, в яких проводиться виготовлення, приймання, ремонт залізничного транспорту і виконуються операції з перевезення пасажирів та вантажів на залізничному транспорті.

Так, до критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності у сфері залізничного транспорту, належать: 1) кількість залізничних транспортних подій (катастроф, аварій, серйозних інцидентів, інцидентів), зокрема сходження з рейок залізничного рухомого складу; 2) кількість осіб, які постійно або тимчасово можуть перебувати одночасно на об'єкти залізничного транспорту; 3) кількість залізничного рухомого складу та протяжність колій; 4) належність суб'єкта господарювання до суб'єктів відносин перевезення вантажів та/або суб'єктів, які провадять допоміжні види діяльності, пов'язані з перевезенням вантажів, або здійснюють управління залізничним транспортом загального користування [13]. Визначають і розрізняють суб'єктів господарювання з високим ступенем ризику, суб'єктів господарювання із середнім ступенем ризику та суб'єктів господарювання з незначним ступенем ризику. Коли суб'єкт господарювання може бути віднесений одночасно до двох або більше ступенів ризику, то він відноситься до до суб'єктів із більш високим ступенем ризику.

Під час дослідження змісту державного контролю за додержанням законодавства на залізничному транспорті доречно зупинитися й на тому, що відповідно до Положення про Державну службу України з безпеки на транспорті, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 р. №103 [14], Державна служба України з безпеки на транспорті («Укртрансбезпека») є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра інфраструктури і який реалізує державну політику з питань безпеки на наземному транспорті. Одним з основних завдань «Укртрансбезпеки» є здійснення державного контролю за безпекою на залізничному транспорті. Проте варто підкреслити, що питання щодо надання оцінки відповідності внутрішніх розпоряджень суб'єктів господарювання вимогам нормативно-правових актів або нормативних документів у сфері залізничного транспорту не належать до повноважень «Укртрансбезпеки».

Згідно із законодавством у сфері залізничного транспорту (перелік нормативно-правових актів наведено вище), у кожному вагоні повинен бути вивішений витяг з основних правил із викладом положень, які стосуються обслуговування пасажирів. Так, працівники залізничного транспорту повинні гарантувати безпеку пасажирів, створювати їм необхідний комфорт, культурно обслуговувати їх на вокзалах та в поїздах. У процесі підготовки й експлуатації рухомого складу залізничного транспорту для пасажирських перевезень його власники зобов'язані створити безпечні і комфортні умови перевезення пасажирів, забезпечити належний санітарно-гігієнічний та санітарно-технічний стан вагонів. На шляху прямування, а також під час подачі поїзду під посадку в зимовий час, перехідний період температура повітря у вагонах усіх типів повинна бути на рівні $+20^{\circ}\text{C}$ – $+2^{\circ}\text{C}$, а влітку $+24^{\circ}\text{C}$ – $+2^{\circ}\text{C}$ (тільки у вагонах, де є кондиціонери). У вагонах з автоматичним включенням вентиляції, з устаткуванням для кондиціонування повітря, вентиляція повинна вмикатися автоматично залежно від температури повітря у вагоні. У разі ручного вимикання вентиляція вмикається періодично згідно із правилами експлуатації устаткування [15].

Зазначимо, що згідно зі ст. 6 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» та ст. 3 Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», в умовах мораторію на здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) 2017 р. проведено 5 позапланових перевірок. Виявлено 425 порушень, з яких 114 є наслідком недотримання Правил технічної експлуатації залізниць України, 292 – Положення про систему управління безпекою руху поїздів у Державній адміністрації залізничного транспорту України, 17 – Положення про порядок вивчення та перевірку знань нормативних актів із безпеки руху поїздів та маневрової роботи працівниками залізничного транспорту України, 2 – Положення про класифікацію транспортних подій на залізницях України [16].

На нашу думку, такі результати (одержані у результаті 5 перевірок) свідчать про нездовільний стан додержання законодавства на залізничному транспорті, що потребує вдосконалення форм і методів державного контролю за додержанням законодавства на залізничному транспорті, особливо в умовах дії мораторію на проведення планових заходів.

Висновок. Отже, зміст державного контролю за додержанням законодавства на залізничному транспорті полягає в в позапланових заходах перевірки (в умовах мораторію на проведення планових заходів контролю) порядку й умов пасажирських і вантажних перевезень, вимог до стану та правил користування засобами й інфраструктурою залізничного транспорту, охорони праці, пожежної безпеки, безпеки руху, санітарних норм та інших правил, передбачених чинним законодавством про залізничний транспорт в Україні.

Список використаних джерел:

1. Вантажооборот та обсяги перевезень вантажів у 2017 р. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2017/tr/vp/vp_u/vp1217_u.htm.
2. Пасажирооборот та кількість перевезених пасажирів у 2017 р. URL: http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2017/tr/pp/pr_u/pp1217_u.htm.
3. Загальна інформація публічного акціонерного товариства «Українська залізниця». URL: https://www.uz.gov.ua/about/general_information/.
4. Основні аспекти стратегії розвитку ПАТ «Укрзалізниця» на 2017–2021 pp. URL: https://www.uz.gov.ua/files/file/Strategy_Presentation_fin1.pdf.
5. Про затвердження Державної цільової програми реформування залізничного транспорту на 2010–2019 pp.: постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2009 р. № 1390. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1390-2009-%D0%BF/print1511095474170258>.
6. Про залізничний транспорт: Закон України від 4 липня 1996 р. № 273/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 40. Ст. 183.
7. Про схвалення Транспортної стратегії України на період до 2020 р.: розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 жовтня 2010 р. № 2174-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2174-2010-%D1%80>.
8. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 5 квітня 2007 р. № 877–V. Відомості Верховної Ради України. 2007. № 29. Ст. 389.
9. Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 3 листопада 2016 р. № 1728–VIII. Відомості Верховної Ради. 2017. № 4. Ст. 37 (редакція від 1 січня 2018 р.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1728-19>.
10. Про затвердження переліку органів державного нагляду (контролю), на які не поширяється дія Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»: постанова Кабінету Міністрів України від 18 грудня 2017 р. № 1104. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1104-2017-%D0%BF>.
11. Перелік нормативно-правових актів, дотримання яких перевіряється під час здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері залізничного транспорту. URL: http://dsbt.gov.ua/sites/default/files/imce/Nakazu/pdf/perelik_normatyvno-pravovyyh_aktiv_dotrymannya_yakyh_pereviryayetsya_pid_chas_zdiysnennya_zahodiv_derzhavnogo_naglyadu_kontrolyu_u_sferi_zaliznychnogo_transportu-1.pdf.
12. Про затвердження уніфікованої форми акта, складеного за результатом проведення планової (позапланової) перевірки, та форм припису, розпорядження для здійснення заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарювання у сфері залізничного

транспорту вимог законодавства, норм і стандартів: наказ Міністерства інфраструктури України від 25 січня 2017 р. № 16. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0279-17/paran2#n32>.

13. Про затвердження критерій оцінки ступеня ризику від провадження господарської діяльності у сфері залізничного транспорту та визначення періодичності здійснення заходів державного нагляду (контролю) Державною службою з безпеки на транспорті: постанова Кабінету Міністрів України від 17 квітня 2008 р. № 365. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/365-2008-%D0%BF>.

14. Про затвердження Положення про Державну службу України з безпеки на транспорті: постанова Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2015 р. № 103. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/103-2015-%D0%BF>.

15. Запитання та відповіді у сфері залізничного транспорту, з якими найчастіше звертаються громадяни України до «Укртрансбезпеки». URL: <http://dsbt.gov.ua/storinka/zapytannya-ta-vidpovidzi-u-sferi-zaliznychnogo-transportu-z-yakymu-naychastishe-zvertayutsya>.

16. Публічний звіт голови Державної служби України з безпеки на транспорті Михайла Ноняка за 2017 р. URL: <http://dsbt.gov.ua/storinka/publichnyy-zvit-golovy-derzhavnoi-sluzhby-ukrayiny-z-bezpeky-na-transporti-myhayla-0>.

УДК 342.9

ЖОВНІР Т.Л.

НЕЩАСНІ ВИПАДКИ ТА ПРОФЕСІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ ПРОХОДЖЕННЯ СЛУЖБИ ПРАЦІВНИКАМИ ПОЛІЦІЇ

У статті проаналізовані думки вчених щодо визначення поняття «соціальний ризик», визначені чинники, які спричиняють нещасні випадки та професійні захворювання, а також сформульовані перспективні напрями зменшення кількості нещасних випадків та професійних захворювань під час проходження служби працівниками поліції.

Ключові слова: соціальний ризик, нещасні випадки, професійні захворювання.

В статье проанализированы точки зрения ученых относительно определения понятия «риска», определены факторы, провоцирующие несчастные случаи и профессиональные заболевания, а также сформулированы перспективные направления уменьшения количества несчастных случаев и профессиональных заболеваний при прохождении службы сотрудниками полиции.

Ключевые слова: риск, несчастные случаи, профессиональные заболевания.

The article analyzes the point of view of scientists regarding the definition of the concept of “social risk”, determines the factors contributing to the occurrence of accidents and occupational diseases, as well as formulating promising directions for improving the level of accidents and occupational diseases during the service of the police officers.

Key words: social risk, accidents, occupational diseases.

Вступ. Обставиною, що стимулює проведення наукового пошуку, є відсутність законодавчо закріплених норм щодо вивчення стану й аналізу причин, які призводять до нещасних випадків та професійних захворювань серед працівників поліції, а також їх профілактики.

Значний внесок у дослідження соціальних ризиків у трудовій діяльності зробили провідні вітчизняні та закордонні вчені, серед яких варто зазначити В. Антонюк, В. Близнюк, О. Власюка, О. Ген-

© ЖОВНІР Т.Л. – помічник приватного нотаріуса (Харківський міський нотаріальний округ)